

Чжау Лі

ГУМАНІСТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СПІВАКІВ З КНР В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті на основі аналізу останніх досліджень сучасної китайської та української педагогічної думки визначено педагогічні принципи ефективної фахової підготовки майбутніх співаків з КНР: формування у студентів художньо-естетичного смаку на основі вивчення музичних творів різних стилів, жанрів, епох; активізація пізнавальної діяльності шляхом запровадження у процес підготовки студента різних форм виконання вокальних творів; формування інтерпретаторської компетентності шляхом активізації асоціативного мислення студента та накопичення ним вокального репертуару; формування сценічно-образного мислення в процесі виконання вокальних творів; урахування рівня підготовки студента та його приналежності до національних традицій.

Ключові слова: принцип гуманізму, фахова підготовка, майбутні співаки, китайська вокальна школа, система музичної освіти України, стиль, жанр, компетентність.

В статье на основе анализа последних исследований представителей современных китайской и украинской педагогической мысли были выделены педагогические принципы эффективной профессиональной подготовки будущих певцов из КНР: формирование у студентов художественно-эстетического вкуса на основе изучения музыкальных произведений разных стилей, жанров, эпох; активизация познавательной деятельности путем внедрения в процесс подготовки студента различных форм исполнения вокальных произведений; формирование интерпретаторской компетентности путем активизации ассоциативного мышления в процессе исполнения вокальных произведений; уровень подготовки студента и специфика национальных традиций культуры, к которой он принадлежит.

Ключевые слова: принцип гуманизма, профессиональная подготовка, будущие певцы, китайская вокальная школа, система музыкального образования Украины, стиль, жанр, компетентность.

The article based on the analysis of recent studies of representative modern Chinese and Ukrainian pedagogical thoughts were allocated pedagogical principles of effective professional training of future singers from China: the development of students' artistic and aesthetic taste based on the study of musical compositions of different styles, genres, eras; activation of cognitive activity through the introduction in the process of student training

various forms of vocal works performing; the formation of the interpretation competence by activating of associative thinking in the process of vocal works performing; the level of student and specificity of national traditions in the culture to which he belongs. Analysis of the content of training of future singers from China in the system of national music education leads to the conclusion that within the professional training of Chinese developed educational technology, which are an alternative to domestic vocal techniques, namely the interpretation of vocal training as «synthetic art sound, word and gesture». Considering training of future singers from China in the context of national music education can distinguish the following components of this process: the motivation of the student; personal awareness of the role of the student in educational and artistic environment; content of training programs; the process of assimilation of teaching materials; systematic evaluation of a student; introspection and critical evaluation of their own actions; Forecasting each subsequent stage of professional development.

Key words: *the principle of humanity, professional training, future singers, vocal Chinese school system of music education Ukraine, style, genre, competence.*

Головним завданням сучасної музичної освіти є якісна підготовка майбутнього педагога-музиканта, його реалізація у майбутній культуро-творчій та освітній діяльності, можливість самостійно реалізовувати власні професійні амбіції в галузях мистецтва та культури. У цьому сенсі, особливого значення набуває роль педагога в усвідомленні власної позиції студента у полі професійних можливостей, необхідності набуття певних знань та вмінь з різних наукових галузей задля його подальшої творчої самореалізації.

В Указі Президента України про Національну стратегію розвитку освіти на період до 2021 року (№ 344/2013 від 25 червня 2013 р.) зазначено, що головним завданням держави є виховання в людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості. Отже, стає зрозумілим, що успішне функціонування освітніх систем має забезпечуватись шляхом гуманізації освіти, технологізацією та творчим підходом до навчального процесу. Педагогічні технології, які вживаються в систему сучасної музичної освіти мають бути спрямовані на гуманізацію освітнього середовища, яке здатне забезпечити інтелектуальне, творче та професійне зростання майбутніх фахівців музично-педагогічної справи.

Підготовка майбутніх співаків з КНР має здійснюватися в межах

комплексної програми, спрямованої на досягнення позитивного результату. Важливим завданням для викладача фахових дисциплін стає розкриття усіх сторін творчої особистості, підготовка інтелектуально-творчого фахівця, здатного орієнтуватись в різних стильових музичних напрямках, адаптуватись до різних культуроосвітніх ситуацій, мобільно реагувати на соціокультурні зміни в суспільстві, формувати адекватні часу художньо-естетичні цінності засобами особистої творчої діяльності. Отже, актуальним стає питання про розвиток художньо-естетичного смаку у майбутнього співака з КНР в умовах сучасної вітчизняної музичної освіти, його інтерпретаторську компетентність в різних сферах полікультурного простору.

Свої висновки щодо сучасного стану й особливостей підготовки майбутніх співаків з КНР в системі вітчизняної музичної освіти ми зіставляли з думками безпосередніх учасників освітнього процесу, що були висловлені в дисертаційних дослідженнях, в публікаціях у періодичних виданнях та в матеріалах конференцій за такими тематичними рубриками: методичні засади підготовки співаків в системі музичної освіти Китаю (Лі Бо, Ян Хун Нянь, Цзінь Нань); особливості підготовки співаків в умовах вітчизняної освіти (Лю Юань Пін, Хоу Фан, Чжан Сяо Чхун); психологічні умови формування виконавських здібностей у майбутніх співаків (Уань Юань, Чжан І); історико-культурологічний аналіз розвитку вокальної освіти в Китаї (Ма Вей, Цзінь Нань); музикознавчий аналіз вокальної китайської музики (Ван Те, Ту Дуня, У Цзінін, Чжан Сяохао). Дослідники вказують на створення окремої китайської вокальної галузі (Ван Юй Шен, Лі Бо, Лі Сіан Ген, Лю, Цзінь Нань, Чжан І.), яка потребує уваги з боку науковців та педагогів-практиків, культурологів та мистецтвознавців для розуміння її історичних, національних та стильових характеристик.

Отже, з науково-педагогічних джерел дізнаємося, що вокально-освітня практика є провідним напрямом в культурі Китаю, яка тісно пов'язана з театральним мистецтвом та народною творчістю, має сокрально-архаїчний зміст, пов'язаний з історичними подіями та національними традиціями країни. В основу розвитку китайської вокально-професійної галузі покладена народна пісня, стильові характеристики якої збережені до сьогодні та реалізуються в практиці професійних співаків та творчості композиторів. Аналіз галузевої наукової літератури дає підстави констатувати про недостатній доробок китайських та вітчизняних науковців, в роботах яких були б висвітлені проблеми підготовки майбутніх співаків з КНР в системі вітчизняної мистецької освіти.

Мета статті полягає в тому, щоб, спираючись на педагогічні концепції китайських на українських педагогів-науковців щодо розвитку системи підготовки музикантів в умовах сучасної мистецької освіти, визначити основні принципи, підходи та складові процесу навчання китайських студентів, спрямованого на розкриття індивідуальних здібностей кожної особистості з урахуванням ментальних особливостей та попередньої

освіти.

Основним завданням провідних мистецьких факультетів Китаю є збереження та поширення національних традицій, а також їх збагачення за рахунок запровадження міжнародного досвіду відповідно до сучасних культуроосвітніх потреб китайського суспільства. Підготовка співаків в системі національної мистецької освіти базується на поєднанні та оволодінні різними підходами до виконавської діяльності, інтонаційних побудов, техніки співу з ґрунтовним вивченням теоретико-методичних основ, інтерпретаторськими здібностями до розкриття змісту музичних творів різних стильових напрямів, жанрів та історичних епох, які стають фундаментом для подальшої реалізації студентів в сферах музичної освіти та виконавської діяльності. Китайський вчений-педагог Цзінь Нань визначає педагогічні умови професійного зростання майбутніх співаків з КНР, а саме: зміст фахової підготовки майбутніх співаків та його відповідність освітнім запитам творчої особистості, реалізація творчих амбіцій в процесі навчання, набуття практичного досвіду, об'єктивне оцінювання знань та вмій суб'єкта навчального процесу [3, с. 36]. Стає зрозумілим, що епіцентром вокального мистецтва та освіти за фахом стає особистість, від якої залежить реалізація художнього задуму, примноження та поширення національних традицій, створення певного культуроосвітнього клімату в межах певної країни.

В цьому сенсі дослідники української педагогічної школи, використовуючи гуманістичний підхід розкривають роль особистості в культуротворчих процесах. І. Бех наголошує, «що вищі досягнення людини пов'язані з розвитком її особистісного потенціалу, за якого відбувається гармонізація професійного і духовного оптимуму суб'єкта» [2]. І. Зязюн, акцентуючи увагу на гуманізації освіти зазначає, що «Гуманістичний підхід в освіті апелює до індивідуалізації і диференціації навчання. Найважливішим у даному підході – формування не лише нормативних знань, але передусім механізмів самонавчання і самовиховання з врахуванням максимального включення індивідуальних здібностей кожного суб'єкта навчального процесу» [4]. В межах української педагогічної думки з позиції гуманістичного підходу, особистість розглядається як неповторна, унікальна цілісність, творча особа, яка здатна регулювати процеси власного розвитку та життя, регламентовано та послідовно реалізовувати поставлені мету та цілі. На думку С. Гончаренка, гуманізація освіти – це центральна складова нового мислення, яка передбачає перегляд, переоцінку всіх компонентів педагогічного процесу, основним завданням якого має стати розвиток особистості [3].

Принцип гуманізації має стати ключовим, адже в межах музичної підготовки реалізується програма виховного потенціалу всіх видів мистецтва. В межах цієї програми мають загострюватись питання про внутрішній світ суб'єктів навчального процесу, створення позитивного

мікроклімату та сприятливих умов задля розвитку майбутнього митця, здатного адекватно сприймати види художньої творчості, бути носієм естетичних та етичних ідеалів, вміти доносити до суспільства власну позицію та відношення до різних напрямків мистецтва. Отже, спираючись на думку дослідників, вважаємо, що організація особистості є інструментом опанування професією.

Синкретичні функції співака висвітлюються в методичних розробках китайських викладачів, які пояснюють, що відображення образного змісту вокальної партії відбувається засобами сценічних дій певної людини, характер яких пов'язаний з його індивідуальними акторськими якостями. Цзінь Нань розкриває феномен співака на основі його сценічно-виконавських функцій та акцентує увагу на поєднанні авторської та виконавської компонентів [6, с. 29].

Цзінь Нань, розкриваючи процес розвитку особистості в межах колективу, виділяє ефективні його чинники – власний приклад або індивідуальні якості лідера, тобто викладача [6, с. 34]. Дійсно, діяльність та поведінка особистості мотивується її власними потребами, усвідомленням власних позицій в суспільному середовищі, в колективі та професійній галузі зокрема.

На думку А. Маркової, сучасний педагог має розкриватися в таких якостях: зацікавленість та здатність зацікавлювати інших, індивідуальність та творчість, наполегливість та демократичність, вміння досягати позитивний результат [5].

Гуманістичний підхід, який визначається дослідниками як система поглядів та переконань безперечно гуртується навколо особистості. І в цьому сенсі доречно відзначити доцільність аксіологічного підходу до навчального процесу як сукупність певних смислів, на основі яких виформовується зразок поведінки. Розуміючи аксіологію як теорію цінностей, в центрі якої знаходиться концепція взаємозалежного та взаємодіючого світу, слід особистість розглядати в широкому контексті, яка об'єднує суспільство, та індивідуальному, як сукупність цінностей певної особистості.

Сутність аксіологічного підходу, за Цзінь Нань, розкривається через систему аксіологічних принципів [6, с. 34], а саме:

- рівноправність усіх філософських поглядів у межах єдиної гуманістичної системи цінностей (у процесі збереження різноманітності їх культурних і етнічних особливостей);
- рівнозначність традицій і творчості, визнання необхідності вивчення і використання концепцій минулого і можливості їх відкриття в сучасному і майбутньому часі;
- екзистенціальна рівність людей, соціокультурний прагматизм замість суперечок про підґрунтя цінностей;
- діалог замість байдужості чи взаємозаперечення [6, с. 34].

У процесі підготовки студента аксіологічний підхід дає змогу поступово надавати комплекс знань, переходити на кожний наступний професійний рівень з урахуванням індивідуальних здібностей та темпу засвоєння навчального матеріалу методами пошуку компромісу, діалогу та партнерства на відміну від авторитарних канонів навчання. В музично-педагогічній галузі творчий діалог виступає ефективною формою індивідуальних занять, що ґрунтується на взаємодовірі та співдружності двох суб'єктів (студент-педагог), зусилля яких згуртовані навколо реалізації однієї мети – досягнення позитивного результату у професійному полі.

Формування інтерпретаторської компетентності у майбутніх співаків – процес складний і суперечливий, у ньому водночас існують свідоме і інтуїтивне, уява та мислення, емоційне захоплення та стремління до виконавської досконалості. Реалізація творчого задуму органічно пов'язана з активним творчим пошуком, який заснований на розумінні сенсорної єдності нотного та поетичного текстів, проникненні в сутність вокально-художнього образу твору, пошуку виконавських прийомів тощо. Кінцевий результат цього процесу стає показником творчої індивідуальності співака, рівня його інтерпретаторської компетентності.

Сучасні науковці (В. Антонюк, В. Багадуров, Л. Дмитрієв, А. Саркісян, Г. Стасько, Ю. Юцевич) розглядають вокальну діяльність співаків як вид музичного виконавства, в основу якого покладено мистецтво володіння співацьким голосом. Дійсно, поняття спів в художньому контексті – це інструмент передачі художньо-образного змісту музичного твору. Проте, В. Антанюк у науковий обіг запроваджує поняття «учений спів», підкреслюючи необхідність вивчення акустичних якостей звуку, біофізичних механізмів голосотворення, психологічні аспекти пізнавально-творчої діяльності та педагогічні чинники управління співацьким процесом задля професійної підготовки співаків в межах навчального закладу [1].

Термін «вокал» характеризує різні напрями музичної діяльності (сольне, колективне, театральне, естрадне, академічне), які вказують на його професійний зміст. Р. Юссон розглядає діяльність співака як самостійну музично-педагогічну галузь, в основу якої покладено теоретичні розробки та практичні результати різних наук: фоніатрії, фізіології, акустики, психології, біофізики тощо [8]. Ми розділяємо думку дослідників, адже діяльність співака, з одного боку, – це вид мистецтва, а з іншого, – це комплекс знань, мистецько-педагогічна галузь, в межах якої здійснюється підготовка фахівців-співаків.

На думку Чжан Ї., вокальна діяльність має трикомпонентну взаємозалежну структуру: загальні питання вокально-педагогічної творчості; виконавська творчість педагога-вокаліста; творчо-пошукова робота викладача [7, с. 16]. На основі аналізу галузевої літератури констатуємо, що вокальна діяльність характеризується як: певна структура, що містить складний творчий комплекс взаємопов'язаних елементів; своєрідним симбіозом

вокального мистецтва та педагогічної майстерності.

На думку Цзінь Нань, успішність підготовки майбутніх співаків з КНР в умовах вітчизняної музичної освіти полягає в усвідомленні викладачами фахових дисциплін китайських музичних традицій та формах їх роботи з іноземцями, які побудовані на принципі моделювання «музики, слова і ритмічних рухів» [6, с. 55]. Зазначений симбіоз різних мистецьких напрямів у практиці вітчизняних викладачів співу відповідає китайським пісенним традиціям, які тісно пов'язані з мистецтвом театру.

Висновки. Аналіз змісту підготовки майбутніх співаків з КНР в системі вітчизняної музичної освіти дозволяє дійти висновку, що в межах фахової підготовки китайців розробляються педагогічні технології, які становлять альтернативу вітчизняним вокальним методикам, а саме: інтерпретація вокального навчання як «синтетичного мистецтва звуку, слова і жесту». Отже, діяльність співака розглядаємо як вид мистецько-педагогічної діяльності, джерело музично-теоретичних знань і практичних навичок, виконавських та методичних технологій, моральних та естетичних постулатів, сукупність яких дає можливість реалізовувати майбутньому фахівцю творчо-професійні амбіції в культуроосвітньому середовищі. З метою забезпечення ефективної фахової підготовки майбутніх співаків з КНР виділяємо такі педагогічні принципи: формування у студентів художньо-естетичного смаку на основі вивчення музичних творів різних стилів, жанрів, епох; активізація пізнавальної діяльності шляхом запровадження у процес підготовки студента різних форм виконання вокальних творів; формування інтерпретаторської компетентності шляхом активізації асоціативного мислення студента та накопичення ним вокального репертуару; формування сценічно-образного мислення в процесі виконання вокальних творів; урахування рівня підготовки студента та його приналежності до національних традицій. Розглядаючи підготовку майбутніх співаків з КНР в контексті вітчизняної музичної освіти, виділяємо такі компоненти цього процесу: мотивація студента; адаптація до культуроосвітніх умов іншої країни; усвідомлення особистої ролі студента в навчально-мистецькому середовищі; зміст навчальних програм; процес засвоєння навчально-методичного матеріалу; систематичне оцінювання якості студента; самоаналіз та критична оцінка власних дій; прогнозування кожного наступного етапу професійного розвитку.

Перспективу подальших наукових досліджень у цьому напрямі вбачаємо у дослідженні специфічних особливостей педагогічної роботи зі студентами-іноземцями щодо вокального інтонування, розвитку вокального та тембрального слуху, вокального дихання, відтворення художнього змісту твору засобами виконавської діяльності, формування естетичного смаку, здатність до усвідомлення та відтворення жанрово-стильових характеристик музики, рівень опанування якими є показником професіоналізму та інтерпретаторської компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник / В. Г. Антонюк. – К. : ЗАТ Віпол, 2007. – 173 с.
2. Бех І. Д. Психологічні резерви виховання особистості / І. Д. Бех // Ріднашк. – 2005. – № 2. – С. 11–13.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
4. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-метод. посібник / Іван Андрійович Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с. Про державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>. – Заголовок з екрана. – (Дата звернення 18.09.2012 р.).
5. Маркова А. К. Психология труда учителя. / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 312 с.
6. Цзінь Нань. Методичні засади вокального навчання студентів з КНР у системі музично-педагогічної освіти України : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / НаньЦзінь. – К., 2009. – 187 с.
7. Чжан Ї. Вокально-педагогічна творчість, як передумова виконавської діяльності співака : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Чжан Ї. – О., 2006. – 16 с.
8. Юссон Р. Певческий голос. Исследование основных физиологических и акустических явлений певческого голоса / Р. Юссон. – М. : Музыка, 1974. – 262 с.